

matiese onderrigpakkette, hiperteksskakels en kompakskywe. Het die skrywers en uitgewer hieraan oorweging geskenk? Die tyd van die geskrewe handboek raak by die dag meer uitgedien.

Die werklike sukses al dan nie van die boek as voorskryfmateriaal sal eers beoordeel kan word, nadat die handboek vir 'n tyd lank in die lesinglokaal gebruik is. Terugvoering van studente en dosente kan van nut wees om moontlike leemtes in die boek te identifiseer.

My indruk is dat sekere afdelings in die boek oppervlakkig aangepak is. 'n Konkrete voorbeeld is die gedeelte oor leestekens as leeshulp, wat uiters oorsigtelik aan die leser voorgehou word. Aspekte rakende leestekengebruik, skryfwyses en "nuwer" woorde kon eerder op 'n uitgebreide wyse in 'n addendum opgeneem word.

Die oefeninge aan die einde van elke hoofstuk is goed gestruktureer, omdat dit ingedeel is volgens die bepaalde beginsels wat in die betrokke hoofstuk aangeroei is. Die leser kan dan self sien watter beginsels hy/sy maklik kan toepas en aan watter beginsels meer aandag gegee moet word. Daar kan selfs gedink word om later hierdie oefeninge uit te brei en in 'n aparte werkboek op te neem.

Oorhoofs gesien lewer *Stylboek: riglyne vir paslik skryf* 'n belangrike en nodige bydrae. Die skrywers moet gelukkigewens word met hul inisiatief, maar die boek laat tog ruimte vir verbetering.

Neil Cochrane

Universiteit van Pretoria

E-pos: cochrane@postino.up.ac.za

Southern African Literatures.

Michael Chapman. Scottsville:
University of Natal Press, 2003.
(2nd edition). ISBN 1-86914-028-1.

Toen in 1996 de eerste editie van Michael Chapman's *Southern African Literatures* verscheen, uitten verschillende Zuid-Afrikaan-

se critici bedenkingen tegen het feit dat het boek bij een buitenlandse uitgeverij werd gepubliceerd. Het maakte namelijk deel uit van de "Longman Literature in English Series." Voor critici als Ampie Coetzee (*Alteration* 3 (2)) en Helize van Vuuren (*Tydskrif vir Literatuurwetenskap* 13 (1/2)) was het feit dat het boek werd aangeboden in een reeks *Comprehensive guides written in English* aanleiding om vraagtekens te plaatsen bij het neo-koloniale karakter van Chapman's onderneming.

Met de heruitgave van *Southern African Literatures* door de University of Natal Press lijkt dit bezwaar te zijn weggenomen. Maar dat is dan ook het enige probleem dat is opgelost, want aan de inhoud van het boek, dat in 1996 veel kritiek opriep, heeft Chapman deels om de kosten van de uitgave te beperken en deels om de gedachtegang die aan zijn tekst ten grondslag ligt niet te doorbreken niets veranderd. Alleen heeft hij de "Preface" aangegrepen om nog eens zijn bedoelingen met het boek uiteen te zetten en vluchtig te reageren op enkele bezwaren.

Chapman's inzet was hoog. Doel was om niet alleen de verschillende literaire tradities van Zuid-Afrika te behandelen, maar ook die van Botswana, Lesotho, Swaziland, Zimbabwe, Zambia, Malawi, Angola, Mozambique en Namibië. In de praktijk ging de aandacht van de auteur echter vooral uit naar Zuid-Afrika; de literaturen van de andere landen zijn gezamenlijk ondergebracht in één afzonderlijke afdeling van het boek, die hier verder buiten beschouwing zal blijven.

Dat Chapman de greep op zijn materiaal niet volledig heeft verloren, komt doordat hij alle gegevens heeft ondergebracht in één verhaallijn, die naarmate het boek vordert steeds nadrukkelijker doorklinkt. "Without diminishing 'difference'", aldus Chapman (430), "it has been important to examine the potential of a common humanism, hether in the utterance of an ancient Bush-

man or a contemporary metafictionalist". Chapmans streven om te komen tot een geïntegreerde literatuurgeschiedenis voor Zuid-Afrika als rainbow nation – hoe nobel ook – heeft heel wat nadelen, die in eerdere recensies al genadeloos zijn blootgelegd. De auteur deinst er bijvoorbeeld niet voor terug om de door hemzelf aangebrachte verhaallijn te laten prevaleren boven de feiten ("favouring argument over information", xx). De teleologische opzet en de reductie van literair-historische periodes tot fases in Chapmans overkoepelende narratief zorgen voor omissies en vertekeningen. En omdat zijn voorkeur uitgaat naar schrijvers die "the shocks of the times" (423) registreren, concentreert hij zich vooral op de inhoud van een tekst en blijven formele of esthetische aspecten onderbelicht. Ernstiger nog is dat de auteur, in een poging om zijn verhaal aannemelijk te maken, de Zuid-Afrikaanse literatuur voortdurend opdeelt in binaire opposities, zoals wit versus zwart, Eurocentrisch versus Afrika-gecentreerd en individualistisch versus gemeenschapsgericht. De tendentieuze manier waarop Chapman de verschillende richtingen tegen elkaar uitspeelt waarbij vooral de Afrikaanse literatuur het moet ontgelden staat v er af van het "common humanism" waaraan de auteur met zijn boek een bijdrage hoopt te leveren ("the reconstructive potential of story", xvii).

De enorme omvang van de taak die Chapman zichzelf gesteld heeft, maakt ook dat er onvolkomenheden in de tekst sluipen. Chapman is zelf Engelstalig; voor de literaturen in andere talen is hij grotendeels aangewezen op de beschikbaarheid van vertalingen. Wat de Afrikaanse literatuur betreft, hebben verschillende critici gewezen op een pijnlijke hoeveelheid fouten en misrepresentaties, onder meer in passages over Elisabeth Eybers, N.P. van Wyk Louw en D.J. Opperman; verwijzingen naar bijvoorbeeld Etienne van Heerden en Koos Prinsloo ontbreken totaal. De behandeling

van John Miles *Kroniek uit die doofpot* wekt de indruk dat Chapman het boek nooit gelezen heeft. En het schrikwekkende aantal spelfouten in aanhalingen uit andere talen dan het Engels suggereert volgens Van Vuuren (1997: 201) "a disregard for other cultures and a neo-colonising attitude".

In zijn vernieuwde "Preface" doet Chapman weinig om de bezwaren weg te nemen. Hij duidt op enkele tendensen sinds 1996, geeft toe dat een literatuurgeschiedenis waarin de verschillende literaturen apart behandeld worden  ok wenselijk zou zijn en verklaart dat hij esthetische kwesties zeker niet uit de weg zal gaan, ook al is hij meer geïnteresseerd in de morele basis van literaire ontwikkelingen. "Little that has transpired since 1996, in either politics or art", schrijft hij evenwel (xvii), "convinces me to revise the central argument of the book".

Toen *Southern African Literatures* in 1996 verscheen, was dat, ondanks alle bezwaren die er tegen het boek ingebracht kunnen worden, toch een belangrijke gebeurtenis. Sinds de jaren tachtig was er in Zuid-Afrika, net als in andere delen van de wereld, een hernieuwde belangstelling voor geschiedschrijving en literatuurgeschiedschrijving. Naast de grote politieke omwentelingen rondom 1990 zullen ook het failliet van de "grote verhalen", de opkomst van het postmodernisme en de naderende millenniumwisseling hier debet aan zijn geweest. Er was veel waardering voor de reikwijdte van Chapmans onderneming, zijn uitdagende visie op aard en functie van literatuur en literatuurbeschouwing en de grote eruditie die er, ondanks alle onvolkomenheden, toch uit zijn boek sprak. Daarbij bracht *Southern African Literatures* het debat over een geïntegreerde Zuid-Afrikaanse literatuurgeschiedenis in een stroomversnelling.

Maar wat te denken nu het boek in 2003 opnieuw is uitgebracht, zonder dat zelfs

maar de feitelijke onjuistheden die critici hebben aangeweesen, verbeterd zijn? Chapman's humanistiese ideaal is typerend voor het oorgangstydperk, kort na die afschaffing van die apartheid, waarin het boek is ontstaan, en doet inmiddels enigszins gedateerd aan. De ervaring heeft geleerd dat er náást sosiale gelykheid ook ruimte moet blywen voor kulturele diversiteit. En vanwege alle fouten en sचेve voorstellingsen zou *Southern African Literatures* niet als naslagwerk of handboek voor beginnende studente gebruik moet word. Het feit dat deze heruitgawe nochtans heeft kunnen verskyn, werpt een verontrustend lichte op Chapman's norme als wetenskap, docent en gespreksgenoot in het Zuid-Afrikaanse publiek debat.

Ingrid Glorie

Universiteit van die Vrystaat

Universiteit van Utrecht, Nederland

E-mail: ingrid.glorie@let.uu.nl

Strangely Familiar: South African Narratives in Town and Countryside.

C.N. van der Merwe (ed.) Cape Town: Contentlot.com (www.contentlot.com), 2001. 252 pp. ISBN: 1-919890-46-3.

'n Versameling opstelle soos dié wat C.N. van der Merwe byeengebring het in *Strangely Familiar: South African Narratives in Town and Countryside*, roep onmiddellik twee verwante literêr-kritiese problematieke op. Die onderwerp van die bundel – die representasie van Suid-Afrikaners se ervaring van die moderniseringsproses en die geassosieerde spanning tussen plattelandse en stedelike leefwêreld – betrek in die eerste plek die verhouding(s) tussen letterkunde en die historiese (miskien presieser, die politiek-ekonomiese). In terme van 'n teoretiese worsteling met hierdie probleem bring die opstelle nie werklik iets nuuts nie. Die tweede problematiek – die idee van 'n vergelykende studie van

Suid-Afrikaanse letterkunde – kom te berde binne die raamwerk van 'n onderwerp of probleem wat die politieke oorgang van die 1990's op die voorgrond geskuif het, naamlik die idee van 'n verenigde Suid-Afrikaanse "nasie".

Noel Stahle se formulering van die oogmerk van letterkundestudie in vergelykende verband met verwysing na sy studie van romans deur Alan Paton, Peter Abrahams en F.A. Venter kan as eksemplaries gesien word:

"It is my intention, then, to focus not on the ideological limitations and failure of vision perhaps evident in these writers, but to explore the similarities of their critique of mid-century South African society. Of course, while the notion that these writers of the same era share elements of a common social and historical vision is hardly new, few comparative studies to-date have examined the extent to which Afrikaans writing and writing from other South African cultures may evidence elements of a shared vision for a more just South African nation" (199).

Hoe prysenswaardig dié sentiment en ingesteldheid ook is – soos die geval by ander pogings om letterkunde in Suid-Afrika binne 'n enkele raamwerk te bestudeer – bied die bundel nie veel ondersteuning vir die eenheids sentiment nie, want dit wys eerder hoe verflenter die droom van "eenheid" is. Die opstelle maak veral duidelik hoe ver die verskillende letterkundes in Suid-Afrika van mekaar verwyder is, en waarskynlik gaan bly in die afsienbare toekoms.

In die geval van die plaasroman, byvoorbeeld, het Afrikaans 'n ryk tradisie soos afgelei kan word uit Ampie Coetzee en C.N. van der Merwe se bydraes, in Engels is daar 'n paar tekste wat Malvern van Wyk Smith in 'n insiggewende raam aanbied, maar met betrekking tot Zulu sê C.T. Msimang dat daar baie min tekste oor die onderwerp is. Die bundel verskaf min gronde om 'n uit-